

9.ÜNİTE

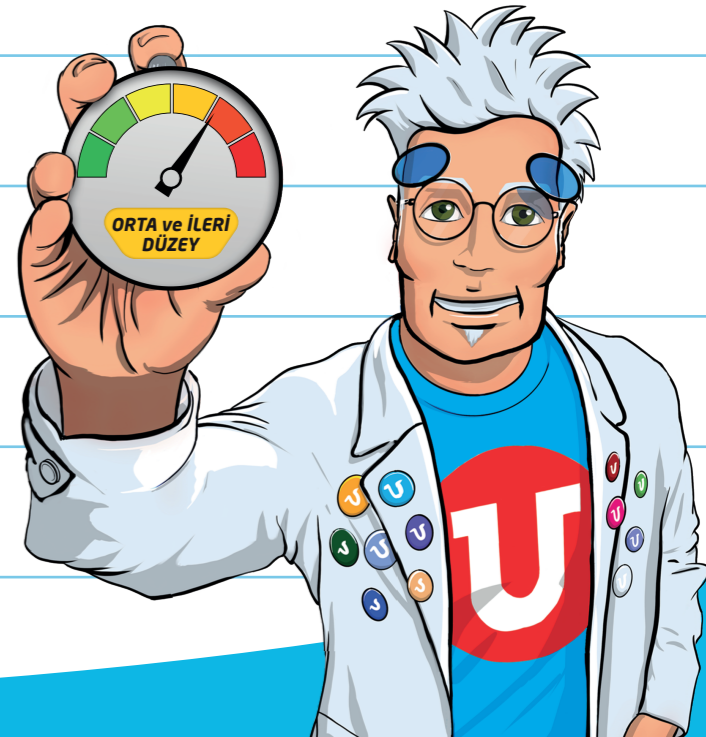
U

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

Sultan ve Merkez Teşkilatı

BEGÜM ÜNLÜ

KLASİK DÖNEM OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ SULTAN VE MERKEZ TEŞKİLATI

Osmanlı Devlet Anlayışının Esasları

Merkez Teşkilatı

Sarayın Bölümleri

Divan-ı Hümayun

Divan-ı Hümayun Üyeleri

OSMANLI DEVLET ANLAYIŞININ ESASLARI

- Yönetim İslam hukukuna dayanmıştır.
- Bu esaslara ters düşmemek şartıyla eski Türk geleneği ve fethedilen yerlerdeki uygulamalardan da faydalanılmıştır.
- Padişahlar devletin mutlak hakimidir.
- Töreye uymak zorundadır.
- 1876'da I.Meşrutiyet'in ilanına kadar yönetim şekli monarşidir.

Osmanlı padişahlarının görevleri:

- *Devleti yönetmiş
- * Savaşlarda ordulara kumandanlık etmiş
- * Birinci dereceden memurların tayinini yapmış
- * Yükselme Devri'ne kadar Divan'a başkanlık etmişlerdir.
- - Osmanlı hükümdarları başlangıçta "Bey", "Gazi" unvanları kullanırken;
- - I. Murat "Hüdavendigâr, Han, Sultan, Padişah" unvanlarını ilk kez kullanmış, sonraki padişahlar da bu unvanları kullanmıştır.
- - Yavuz Sultan Selim'den itibaren Osmanlı padişahları "Halife" unvanını kullanmıştır.
- - I. Murat'tan itibaren "Ülke, Padişah ve oğullarınıdır." anlayışı ile merkezi devlet anlayışı daha da ön plana çıkmıştır.
- *Eski Türk devlet geleneği sona ermiştir.

Örnek:

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde "Ülke hanedanın malıdır." anlayışı benimsenmiştir.

Bu bilgiye göre,

- I. klasik Türk veraset sistemine yer verildiği,
  - II. kimin tahta çıkacağı konusundaki belirsizliğin sürdürüldüğü,
  - III. Ekber – Erşed Usulü'ne geçildiği
- yargılarından hangilerine ulaşılabilir?**

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve II

E) II ve III

- Fatih Kanunnâmesi'nde padişahın kim olacağına dair bir açıklama açıkça yer almamıştır.
- Her şehzade eşit şekilde tahta çıkma hakkına sahip olmuş ancak padişah olan kişiye devletin geleceğini tehlikede görüyorsa, diğer kardeşlerini öldürme yetkisi verilmiştir.
- Padişah öldüğünde yerine kimin geçeceği konusunda yönetimde etkili ulema, ümera vs. görüşleri belirleyici olmuştur.
- Tahta çıkacak şehzadeye biat edilmesi ile tahta çıkması sağlanmıştır.
- Şehzadeler Manisa, Trabzon, Konya, Amasya gibi şehirlerde idari, askeri ve mali alanlarda Lala gözetiminde valilik yaparak yönetim tecrübesi ve deneyim fırsatı bulmuşlardır.

Örnek:

İlk Türk devletlerinden itibaren görülen hanedan üyesi erkek çocukların belli bir yaşa geldiğinde valilik yapması geleneği Osmanlılarda da sürdürülmüştür. Osmanlılar şehzade denilen hanedan üyesi çocukları Manisa, Amasya, Kütahya, Konya, Trabzon gibi şehirlerin idaresinde yetkili kılmışlardır.

Osmanlıların bu uygulama ile aşağıdakilerden hangisini gözettilerini söyleyebiliriz?

- A) Şehzadelerin yönetim tecrübesi, tanınma ve deneyim fırsatı bulmalarının sağlanması
- B) Saray kültürünün ülke genelinde yerleşmesinin önemsenmesi
- C) Şehzadelerin merkezi yönetimin dışında tutulmak istenmesi
- D) Devletin şehzadeler üzerinden halk ile bağlarını güçlendirmeye çalışması
- E) Taşrada uygulanan tımar sisteminin denetlenmesi

- Taht kavgalarını engellemek için I. Ahmet (1603-1617), en yaşlı ve en akli başında hanedan üyesinin başa geçmesi şartını getirerek, padişahın kim olacağı konusundaki belirsizliği ortadan kaldırmıştır.
- Bu sisteme "Ekber - Erşed Usulü" denir.
- I. Ahmed, şehzadelerin sancaklarda görev yapması uygulamasına son vermiş ve Sancak Usulü yerine Kafes Usulü uygulamasını getirmiştir.
- Padişah ilk kez Sened-i İttifak ile (1808) kendi gücünün dışında başka bir gücün varlığını tanımıştır.
- Tanzimat döneminde (1839-1876) ilk kez padişah yetkileri kanun gücü ile sınırlandırılmıştır.
- II. Meşrutiyet (1908-1918) döneminde ise padişahlık sembolik hale gelmiştir.

MERKEZ TEŐKILATI

Merkez teŐkilatının başında;

- Padişah
- Divan-ı Hümeyun
- Saray vardır.
- Fatih'ten itibaren baŐkent İstanbul olmuştur

SARAY

- Devletin "Yürütme Organi" olan hükümet, sarayın "Babüssade" denilen kısmında toplanmıştır.
- Saray aynı zamanda Divan toplantıları, cülus töreni, yabancı elçilerin kabulü ve bayramlaşma törenlerinin yapıldığı yerdir.
- Osmanlılar Bursa'yı alınca Hisariçi'nde bir saray yaptırmışlardır.
- 1361'den sonra Edirne'de de devlet işleri sarayda sürdürülmüştür.
- Fatih Dönemi'nde yönetim merkezi olarak yaptırılan Topkapı Sarayı; Harem, Birûn ve Enderûn olmak üzere üç kısımdan oluşmuştur.
- İstanbul'un fethi sonrası cülus töreni, Eyüp Sultan Cami'nde "Kılıç Kuşanma" ile tahta oturan padişah tarafından Kapıkululara bahşiş dağıtılmıştır.

Harem

- Padişahın ailesinin yaşam alanı olarak bilinir.
- Harem'e alınan, Türk ve Müslüman kökenli olmayan cariyeler müzik, el sanatları, resim vs. alanlarında eğitim alırlardı.
- Harem'de eğitimleri tamamlanan cariyeler, eyaletlerde görev alan Beylerbeyi, Sancakbeyi ve Vezir rütbesindeki devşirmelerle evlendirilmiştir.
- Buna "Çıkma" denmiştir.

Birun:

- Devlet işlerinin görüşüldüğü alandır.
- Divan-ı Hümayun'un toplandığı yerdir.

Enderun

- II. Mehmet zamanında işlerlik kazanan Enderun, devşirme kökenlilerden kabiliyeti olanların yönetime kazandırılmasına yönelik faaliyet gösteren Saray Okulu'dur.
- Kuruluş yıllarında yönetimde etkili Türk kökenli vezir ve beylerin nüfuzunu (Çandarlı Halil Paşa'nın etkinliğine son vererek) Fatih Sultan Mehmet Han kırmıştır.
- 1453 - 1566 arası göreve gelen sadrazamların çoğu devşirme kökenlidir.
- Bu uygulama ile devlet; padişahın monarşik gücünü artırırken merkezi otoritenin güçlendirilmesini de sağlamıştır

Divan-ı Hümayun

- Osmanlı merkez örgütünün en önemli kurumudur.
- Devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı yerdir.
- Devlet işlerinden özellikle yürütmeye ilgilidir.
- Son söz hakkının padişaha ait olması Divan'ın, padişahın "Danışma Organı" olduğunu gösterir.
- Divan'a kuruluş döneminde padişahlar, Fatih'ten itibaren veziriâzam başkanlık yapmıştır.
- Orhan Bey zamanında kurulmuş, I. Murat zamanında tam olarak işlerlik kazanmıştır.

- II. Mahmut döneminde kaldırılarak yerine Nazırlıklar oluşturulmuştur.
- Bugünkü Bakanlar Kurulu'nun işlevini görmüştür.
- Divan-ı Hümayun üyeleri Kalemîye, İlmiye, Seyfiye meslek gruplarındandır.
- I. Murat zamanında; ilk Defterdarlık, ilk Kazaskerlik ve ilk beylerbeylik Rumeli'de oluşturulmuştur.

Örnek:

Divan-ı Hümayun'un işleyişine yönelik II. Mehmet zamanında yapılan düzenleme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Divan'da son söz hakkının padişaha bırakılması
- B) Kaptan-ı Deryaların Divan toplantılarına katılabilmesi
- C) Divan'a başkanlık etme yetkisinin sadrazamlara bırakılması
- D) Halkın şikayetlerini Divan'a taşıyabilmesi
- E) Divan Kararlarının "Mühimme Defterlerine" yazılması

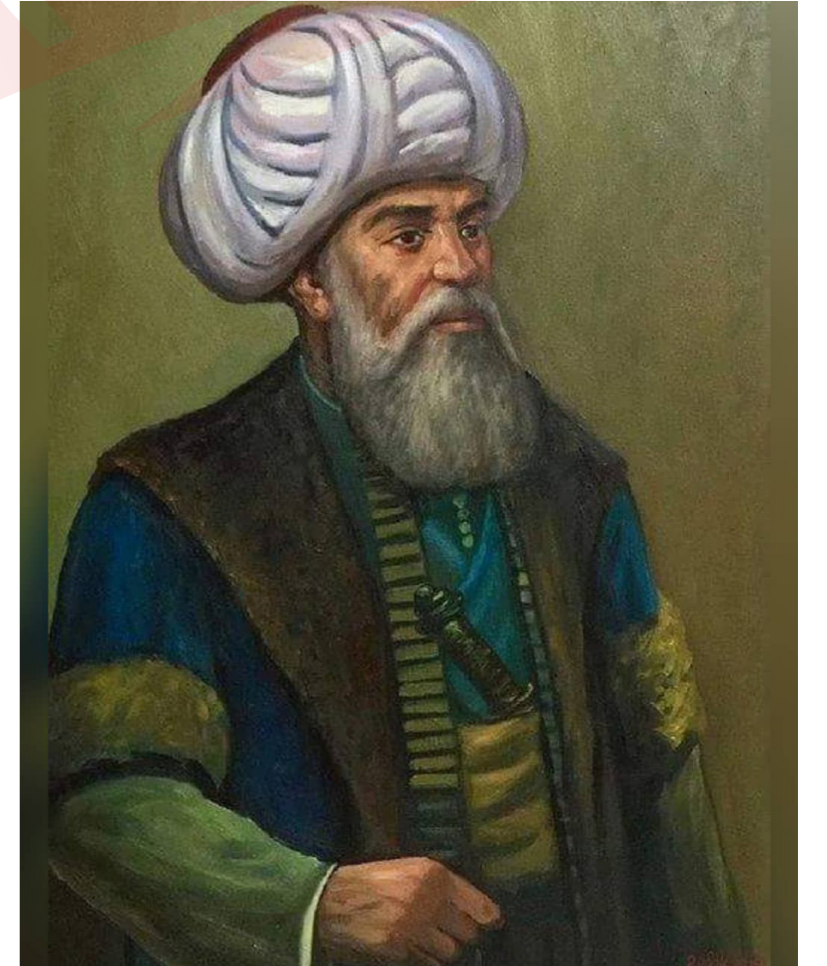
Divan üyeleri

Padişah

- Fatih'e kadar Divan'ın tabii üyesi ve başkanıydı.
- Divan padişahların yürütme yetkisini kullanıyordu.

Veziriazam (Sadrazam)

- Padişahın yardımcısıdır.
- Padişahтан sonra en yetkili kişidir.
- Padişah seferde yokken Serdar-ı Ekrem unvanıyla orduya komuta eder.
- Padişahтан sonra devletin mührünü taşıyabilen tek devlet adamıdır.

Vezir

- Günümüzdeki devlet bakanları konumundadır.
- Askeri ve siyasi işlerden sorumludurlar.

Kazasker

- I.Murat Dönemi'nde kuruldu.
- Fatih Dönemi'nde Anadolu ve Rumeli Kazaskeri olarak ayrıldılar.
- İlmiye sınıfına mensup olup divanda büyük davalara bakarlardı.
- Kadı ve müderris ataması yaparlardı.

Örnek:

Divan-ı Hümayun'un üyelerinden hangisi İlimiye meslek grubunu temsil eder?

A) Nişancı

B) Sadrazam

C) Kazasker

D) Defterdar

E) Kaptan-ı Derya

Defterdar

- Maliye işlerinden sorumludurlar.
- Fatih Dönemi'nde Anadolu ve Rumeli Defterdarı olarak ayrıldılar.

Nişancı

- Fethedilen arazileri tahrir defterlerine yazmak,
- Dirlikleri dağıtmak ve tahrir defterlerine işlemek,
- Belgelere padişah tuğrasını çekmek
- Fermana uygun emirleri yazmak
- Padişah ve sadrazama gelen mektupları tercüme ettirerek bunlara cevap hazırlamak görevleridir.

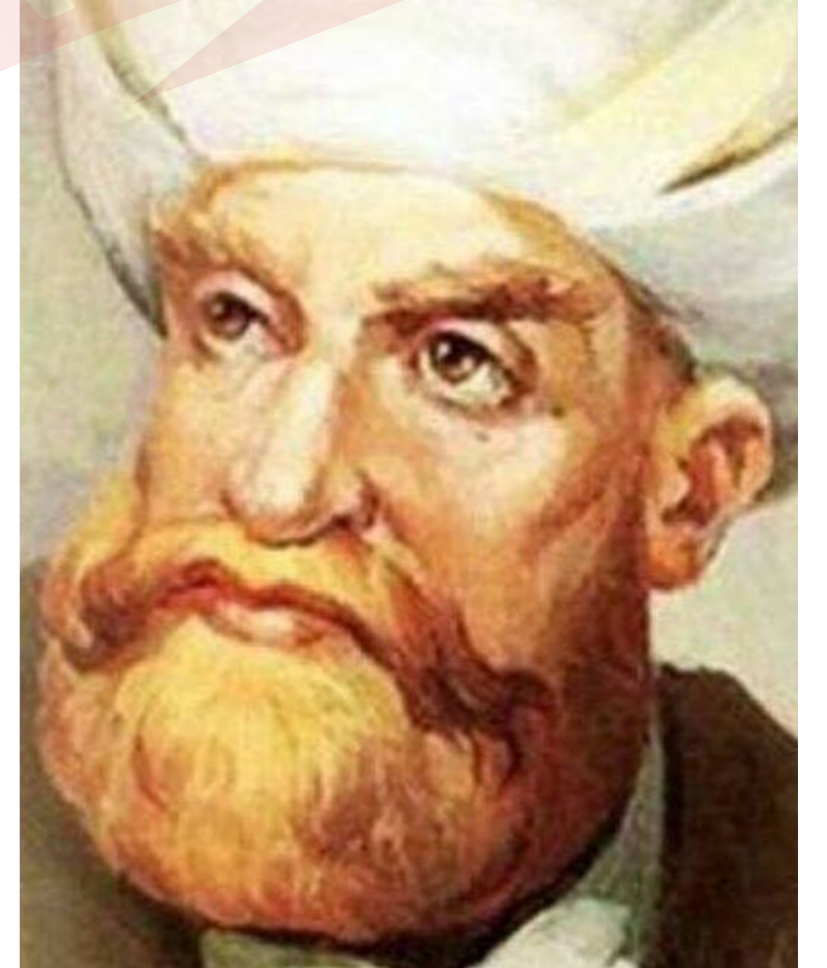
Reisülküttap

- Divandaki katiplerin başı olup nişancıya bağlıydı.
- XVII. yüzyıldan sonra önemi artmış ve devletin işlerinin sorumluluğu reisülküttaplara verilmiştir.
- Divana en son katılan üyedir.

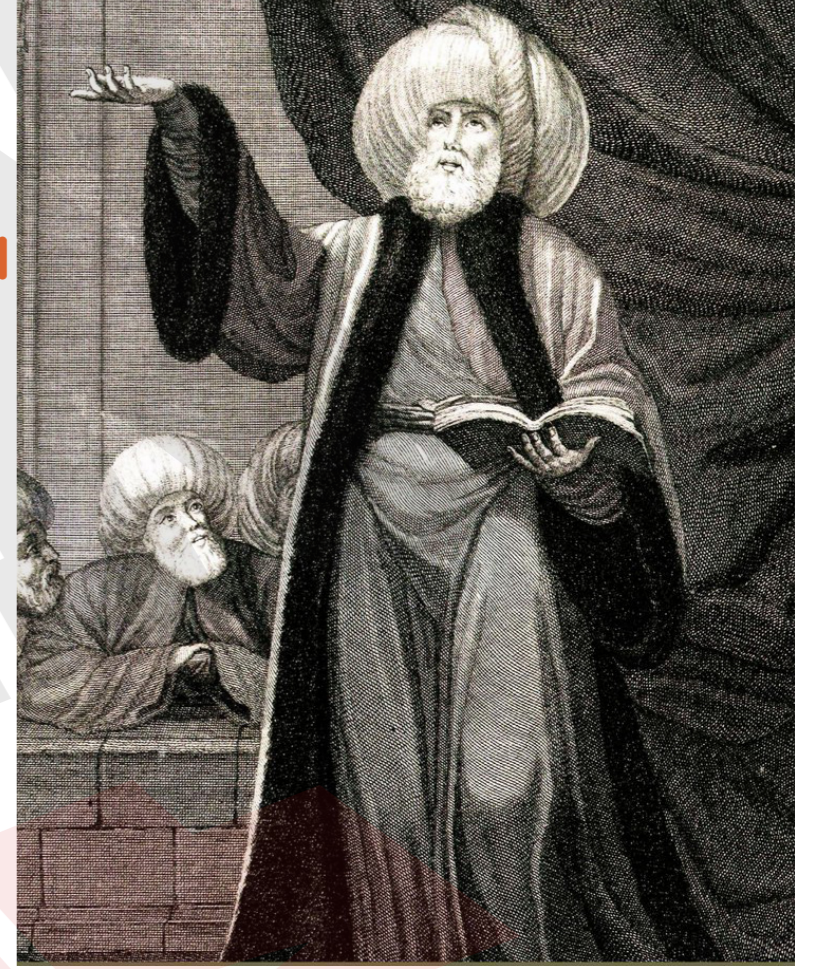
Kaptan-ı Derya

- Donanma başkomutanıdır.
- Denizlerle ilgili işlerde padişah adına ferman yazardı.

Şeyhülislam

- Divanda alınan kararların İslam dinine uygun olup olmadığı konusunda fetva vermiştir.
- Halifeliğin Osmanlı'ya geçmesiyle önemi artmıştır.
- Kanuni Dönemi'nde veziriazam ile eşit hale getirilerek divanın daimi üyeleri arasına girdi.

Yeniçeri Ağası

- Yeniçerilerin ağasıdır.
- İstanbul'un asayişinden sorumludur.

! NOT

- İstanbul'un belediye hizmetlerine Şehir Emni, adalet işlerine de İstanbul Kadısı bakmıştır (Taht Kadısı).

UZMANLAR
YAYINLARI

Örnek:

Osmanlı Devleti'nde padişahın; askeri, idari, dini yetki tanıdığı devlet görevlileri yönetenler sınıfını oluşturmuştur.

Vergi muafiyeti de olan yönetenler sınıfı içinde aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Kazasker   B) Reisülküttap   C) Reaya
D) Subaşı   E) Kadı